

NIKOLA TOMINAC

**HRVATSKE KRAJIŠKE PUKOVNIJE U
FRANCUSKO-HABSBURŠKOM RATU 1809. GODINE (II)
Marmontov rat u Lici i Dalmaciji**

Nikola Tominac
Ministarstvo obrane RH
Glavni stožer OS RH
Sarajevska 7
HR 10000 Zagreb
nikola.tominac@gmail.com

UDK: 94(497.5)"19":355
355.1(497.5)(091)
Pregledni članak
Ur.: 2011-12-12

U proteklih nekoliko godina u nizu obljetnica navršilo je dva stoljeća od utemeljenja francuske imperijalne vlasti na ovim i širim prostorima. I u povijesti Prvoga francuskog imperija, i u povijesti cijeloga ovog prostora bile su to uistinu kratkotrajne epizode. Ipak su one, sve do danas, trajno bile kontroverzan motiv u povijesnom sjećanju i pamćenju svih ljudskih zajednica njihovih baština.

Radi obilježavanja značajnih događaja iz hrvatske vojne povijesti autor objavljuje rezultate istraživanja o operacijama francuskog generala Augustea Frédéricica Marmonta na području Like tijekom njegova pohoda iz Dalmacije prema Beču. Korištena je vrlo opsežna građa iz dva kapitalna djela koja su objavljena povodom stote obljetnice "Rata iz 1809. godine": "*Krieg 1809*" - II. svezak, autora Maximiliana v. Hoen-a i Aloisa Veltze-a. Djelo je objavljeno u Beču 1908. godine. Drugo važno djelo je vojnog povjesničara, podmaršala Emila pl. Voinovicha "*Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji godine 1809*", objavljeno u Zagrebu 1907. godine. Ova djela daju temeljne vojno-političke i operativne podatke potrebna za istraživanje. Ostali izvori segmetarno opisuju pojedine događaje iz ovoga vremena i sekundarnog su značenja.

Kad je Napoleon u svibnju 1804. godine postao francuskim carem, to je u Beču izazvalo strah zbog mogućeg zahtjeva za krunom Svetoga rimskog cara. Habsburška dinastija više nije mogla računati na sigurni izbor na to prijestolje jer većina njemačkih kneževa više nisu bili rimokatolici, nego protestanti, a na mnoge od njih neposredno je utjecao Napoleon. Napoleon je u srpnju 1806. godine stvorio profrancuski Rajnski savez kojem je pristupilo 16 njemačkih kneževa. Tako je prestalo postojati Sveto Rimsko Carstvo, i Franjo II. (I.) bio je prisiljen odreći se časti posljednjeg svetog rimskog cara njemačke nacije.

U želji da obuzdaju i ograniče moć francuskoga cara, europske zemlje predvođene Habsburškom monarhijom stvorile su Petu protunapoleonsku koaliciju i 1809. pokrenule novi rat. Zaokupljenost Francuske ratom u Španjolskoj, gdje su nakon lakih pobjeda francuski vojnici zapali u krvave i okrutne borbe sa španjolskom gerilom, davala je saveznicima optimističku prognozu. Austrija je 9. travnja 1809. godine objavila rat

Francuskoj. Bojišnica se protezala od Španjolske i Italije na jugu do Poljske i Njemačke na sjeveru. Glavna bojišta i najveća vojna koncentracija bila su u Bavarskoj i Sjevernoj Italiji.

Međutim, razvoj događaja nije išao na ruku habsburških vojnih zapovjednika. Njihove snage potisnute su iz Bavarske prema širem području Beča i tamo su se trebale odigrati sudbonosne bitke ovoga rata. Zbog toga dolazi do habsburškog povlačenja iz Italije, a usput je i Marmont krenuo iz Dalmacije prema Beču kao ojačanje francuskim snagama. Da bi ga spriječili u ovim namjerama protiv njega će se na području sjeverne Dalmacije i Like boriti hrvatske krajiške pukovnije. Glavne bitke ovoga pohoda odvijale su se u dolini rijeke Zrmanje na području sjeverno od Knina, u blizini Gračaca, Gospića i Brinja. Krajiške su postrojbe u ovim bojevima iskazale zavidno junaštvo i otpor, bez obzira što se radilo o neopremljenim i neuvježbanim starcima i dječacima, jer su elitne krajiške postrojbe već sudjelovale u habsburškom pohodu u Italiju.

Ovo je ujedno nastavak priloga "Hrvatske krajiške pukovnije u francusko-habsburškom ratu 1809. godine, objavljenog u Senjskom zborniku broj 37 (2010.).

Treba napomenuti da će u nastavku istraživanja o sudjelovanju Ličana u Napoleonovim ratovima biti obrađene njihove aktivnosti u sastavu francuskih snaga, odnosno, vrijeme Ilirskih pokrajina (provincija) na našem području. Posebno će biti obrađene vojne aktivnosti u katastrofalnom Napoleonovom pohodu na Rusiju, gdje su Ličani prošli pravi pakao ruske zime i pretrpjeli goleme gubitke.

Ključne riječi: Napoleon, francusko-habsburški rat iz 1809. godine, Hrvatska vojna povijest, general (maršal) Auguste Frédéric Marmont, bitka kod Gračaca, bitka kod Bilaja, bitka kod Brloga (Brinja).

Uvod

Habsburška glavna vojska pod zapovjedništvom nadvojvode Karla imala je zadaću da na ratištu u Bavarskoj vojuje protiv Napoleona, a s dva korpusa - VIII. i IX. - pod zapovjedništvom nadvojvode Johanna iz Klagenfurta i Ljubljane uđe u Italiju i kod Livenze napadne francusku vojsku talijanskog potkralja, princa Eugena Beauharnaisa. U IX. korpusu Johannove vojske (1. i 2. divizija – njem.: Truppendivision) pod zapovjedništvom podmaršala (FML) Ignaza grofa Gyulaya, sudjeluje glavnina ličkih krajiških pukovnija sastavljenih od najboljih vojnika. Dakle, većina manevarskih snaga graničarskih pukovnija već je bila u sastavu 1. divizije/IX. korpusa Johannove vojske u bojevima u sjevernoj Italiji. Posebno su se iskazali u bitkama kod Malborghetta i Predila o kojima sam pisao u prošlom broju "Senjskog zbornika".¹

Treba napomenuti da je Napoleon u konačnici svojom blistavom vojnom taktikom uspio pobijediti u ovom ratu. Stavljajući težište na djelovanjima u Bavarskoj uspio je odbaciti habsburške snage prema Beču. Time su se habsburška vojna djelovanja u Italiji pokazala potpuno promašenim, što je nagnalo nadvojvodu Johanna na povlačenje prema Beču kako bi, eventualno, tamo preokrenuo krajnji ishod rata. S istim ciljem prema Beču je krenuo iz Dalmacije i francuski general Auguste Frédéric Marmont.

¹ N. TOMINAC, 2010, 99-118.

Sl. 1. Juriš u borbi (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

Naime, još od 1805., poslije habsburškog poraza kod Austerlitz, Austrija je mirom u Požunu (današnjoj Bratislavi) nekadašnju mletačku pokrajinu Dalmaciju prepustila Napoleonu, a on ju je priključio svom satelitskom Talijanskom Kraljevstvu. Ondje je bilo stacionirano oko 12000 - 15.000 francuskih vojnika zajedno s 1.000 lokalnih pandura i Nacionalnom gardom. Većina ovih snaga nije bila okupljena na jednom mjestu već je raspršena po garnizonima u Dubrovniku, Herceg-Novom, Kotoru i Zadru. Dio ratnih operacija u tijeku rata iz 1809. godine odvijat će se i na hrvatskim prostorima, kuda se iz Dalmacije prema Beču probijao francuski XI. korpus pod zapovjedništvom generala Marmonta. Tako će i Lika biti poprištem jedne vrlo teške i krvave operacije koja je doslovce devastirala ovo područje. Lika je u to vrijeme imala oko 40.000 stanovnika.²

Osim zadaća na talijanskom ratištu, podmaršal (FML) Gyulay je sa snagama treće divizije (njem.: 3. Truppendivision - zapovjednik podmaršal (FML) barun Vinko Knežević od Svete Helene) imao zadaću zaštite pozadine i južnoga krila armije nadvojvode Johanna. Podmaršal (FML) Vinko Knežević bio je ovlašten od bana Gyulaya da bude nadležan za uporabu i zapovijedanje

² M. VOINOWICH, 1907, 7, 9; P. KUSSAN, 1852 (2010), 59-61; C. SCHMARDA, 1898; 35, F. BACH, 1854 (2010) 195-197.

ovim snagama dok se on nalazi u Italiji. Protiv Marmontovih snaga ustrojen je Opservacijski korpus kojim je zapovijedao general bojnik (GM) Andrija Stojčević. Prema prvim procjenama ovaj korpus trebao se sastojati od dvije bojne Ličke graničarske pukovnije, po jedne pričuvne bojne Ličke, Otočke, Ogulinske i Slunjske pukovnije, eskadrona Hohenzollernovih lakih konjanika (Hohenzollern-Chevaulegers), jedne satnije serežana, trifuntne brigadne i pozicijske bitnice (baterije), dakle, ukupno oko 8.000 vojnika svrstanih u šest pješačkih bojni s 14 topova. Međutim, zbog općega stanja na glavnim bojišnicama doći će do velikih problema s okupljanjem ovih snaga, ali će dolaziti i do čestih promjena. Ove su snage činili uglavnom krajišnici Karlovačkoga generalata koji su preostali nakon popune glavne vojske za pohod u Italiju, pretežito starija godišta, slabo naoružana, loše obučena i opremljena.³

Pri razmatranju sposobnosti habsburških snaga u ovom ratu, a posebno na južnom bojištu, planirano je da se dio Gyulayevih snaga uporabi u operacijama u Dalmaciji i Istri koje su s vojničkog stajališta bile vrlo upitne, prvenstveno zbog nedostatka kvalitetnog ljudstva i vojne opreme. Habsburški vojni vrh smatrao je da bi ubacivanjem snaga u Dalmaciju i Primorje vezivali značajan dio francuskih snaga na tom prostoru i onemogućili njihov pokret prema sjeveru. Tako su Crikveničani i Vinodolci trebali napasti kvarnerske otoke, dok se u Rijeci i Karlobagu trebala ustrojiti jedna veća ekspedicija koja je trebala ubaciti snage na područje Dalmacije (između Omiša i Makarske). Tu su, osim vojnog djelovanja, trebali pobunili tamošnje stanovništvo protiv Marmonta. Zbog nepovoljnoga razvoja događaja na glavnom ratištu u Bavarskoj, a kasnije i u Italiji, odustalo se od ovog pohoda. Nešto je bolja situacija bila u pohodu Vinodolaca na Krk, Cres i Lošinj, kada je pukovnik Pecharnik uspio osvojiti neka značajna uporišta, poglavito Lošinj, gdje je zarobljena čitava francuska posada.⁴

General Stojčević predložio je još 27. veljače da se što prije ojača njegov korpus s daleko jačim snagama od trenutno raspoloživih. Međutim, zbog težišta u popuni glavne vojske u kampanji u Italiju nije mu u cijelosti udovoljeno. Ono

³ ÖKA, FA 1809, Operatiousjournal broj 52, preuzeto iz M. HOEN-A. VELTZÉ, 1908, 12, 440, 482, 485; *Ordre de bataille der innerösterreichhisteschen Armee*; Grf. Meransches Archiv, Erherzog Johann-Akten, broj 1216; *Standesausweis über die Artilleriedotierung der Landwehrbataillone von Innerösterreich* – ÖKA, FA 1809, Italien, V,239; III, 21. Podmaršal Petar barun Knežević rođen je 1746. u Gračacu u Lici. Obnašao je dužnosti zapovjednika brigade u Ljubljani i Gospiću, a u lipnju 1809. raspoređen je u IX. korpus. Nakon odlaska Marmonta prema Beču zapovijeda snagama u ponovnoj okupaciji Dalmacije, a Schönbrunskim mirom je morao napustiti ovo područje.

⁴ M. VOINOWICH, 1907, 12-13 i 34.

što mu je naknadno pristiglo nije imalo neku posebnu vojnu vrijednost. Bili su to uglavnom starci i neobučeni mladići bez opreme, odjeće, oružja i hrane tako da su mu bili samo na teret. Stanje se malo popravilo kada je 8. travnja Stojčeviću podređen Dalmatinski dobrovoljački korpus smješten u Udbini. Njime je zapovijedao bojnik Ugarković, a raspolagao je sa oko 1.400 ljudi naoružanih pretežito karabinima. Poslana mu je i jedna bitnica (baterija) topova od šest funti, a sugerirano mu je da podigne i novoustrojeno domobranstvo (Landwehr). U velikoj žurbi okupljene su četiri domobranske bojne, po jedna iz svake od četiri pukovnije Karlovačkog generalata. Ujedno su mu kao ojačanja u zapovijedanju dodijeljeni glavnostožerni satnik Ivan Hrabovszky i satnik Gerstorf, koji će se stručno i hrabro iskazati u idućim bojevima. Bez obzira na navedene probleme, austrijska vojska je iskazala vrlo visok moral u nadolazećim bojevima i nanijela Marmontu velike gubitke. Da je bilo malo više sreće i brzine u odlučivanju mogla je Francuzima nanijeti velik poraz. Čitavim putem od Knina do Brinja i njihova skretanja prema Senju vodile su se teške i krvave bitke.

Napoleon je zapovjedio Marmontu da u samom početku rata poduzme akcije kojima bi pomogao talijanskom potkralju u operacijama u Italiji. Bilo je zamišljeno da udari u leđa snagama nadvojvode Johanna negdje na području rijeke Soče i u širem području Trsta. Zadaća je bila vrlo rizična zbog toga što se Marmont našao između dvije vrlo snažne grupacije habsburške oružane sile, a usput je trebao proći neprijateljskim brdsko-planinskim područjem s izuzetno lošim komunikacijama. Naime, zbog engleske blokade Jadrana nije bilo moguće prebaciti snage morskim putem, već je Lika preostala kao jedina mogućnost pohoda.⁵ Da bi poduzeo pravovremene mjere Marmont je planirao preventivno napasti Liku još krajem ožujka. Zato je okupio svoje snage oko Kistanja, Knina, Benkovca, Obrovca, Ostrovice i Zadra. Tu su se nalazile lake pješачke pukovnije br. 8 i 18 i pješачke brigade 5, 11, 23, 79 i 81 te odjel od 400 konjanika i 12 topova, kao i neke manje snage koje su razmještene kao posade dalmatinskih utvrda. Za kvalitetnu logističku potporu i zaštitu osigurao je 2.000 samara i 1.000 pandura. Zbog lakšega zapovijedanja i bolje pokretljivosti u borbi, raspoloživu vojsku je grupirao u dvije vojne grupacije koje se u operativnoj dokumentaciji vode kao divizije: Montrichard i Clausel, iako su bile daleko od klasičnog divizijskog ustroja.

Da bi smanjio bojnu moć austrijskih snaga Marmont se prethodno dogovorio s Turcima da nakon izbijanja rata provale u Vojnu krajinu, posebice u Liku i time za sebe vežu značajan dio protivničkih snaga. I to se na kraju ostvarilo. U drugoj polovini travnja turske snage iz Bosne upadaju s oko 5.000

⁵ M. VOINOWICH, 1907, 13-14.

pripadnika koji nemilice pale sela i ubijaju stanovništvo. Posebno je 2. svibnja stradalo selo Ljeskovac, a 6. svibnja Petrovo Selo i Kruge. Da bi se spriječilo pogubno tursko djelovanje upućena je 4. karlovačka pukovnija pod zapovjedništvom pukovnika Ivankovića na ugroženo područje. Međutim, postojala je opravdana bojazan da Turci prodru prema Gospiću i Otočcu čime bi presjekli važne komunikacije Opservacijskog korpusa prema Karlovcu i time bitno ugrozili čitav korpus. Zato su se morale izdvojiti posebne snage od oko 2.500 vojnika koje su upućene prema Gornjem i Donjem Lapcu da bi spriječila dublji turski prodor u Liku. Ukupne štete od upada Turaka procjenjuju se na 2.742.603 fl. što je u ono vrijeme bila golema svota.⁶

Početak operacija na donjem toku rijeke Zrmanje

Okupljanje snaga Opservacijskog korpusa započelo je 19. ožujka u okolici Gračaca po vrlo nepovoljnim vremenskim uvjetima, velikoj hladnoći i visokom snijegu. Već 23. ožujka stigle su Stojčeviću od nadvojvode Johanna prve direktive o daljnjim aktivnostima, odnosno o pokretu snaga prema sjevernoj Dalmaciji i zatvaranju svih važnijih velebitskih prijelaza. Ujedno je saznao da će rat početi 10. travnja i da će biti ojačan s još tri pješačke bojne. Međutim, zbog vrlo loših vremenskih uvjeta i visokog snijega nije bilo moguće dovesti vanjske snage u područje razmještaja korpusa. Glavne operacije i pokreti prema dolini rijeke Zrmanje početi će nešto kasnije. Tako je 26. travnja određeno da bojnik Šljivarić s ogulinskom pričuvnom bojnom iz Svetog Roka krene prema Obrovcu, bojnik Nović s otočkom pričuvnom bojnom zauzme Žegar i Ervenik, a glavnina snaga pod generalom Stojčevićem trebala je izbiti na vrlo važni kameni most na Zrmanji kod Kravibroda. Ujedno je slunjsko pješaštvo, šerežani i Dalmatinski dobrovoljački korpus pod zapovijedanjem satnika Gerstorfa trebali prodrijeti do Drniša, čime bi ušli u protivničko zaleđe. U ovoj fazi bojnih djelovanja habsburške snage imaju značajne uspjehe koje, nažalost, general Stojčević nije uspio kvalitetno iskoristiti i izbaciti Francuze iz borbe u ranoj fazi rata. To bi bitno olakšalo stanje na širem području i dopustilo pregrupiranje i ojačavanje snaga na ostalim bojišnicama.

Šljivarić i Nović stigli su 26. travnja ispred Obrovca, Ervenika i Žegara koje su uspjeli osvojiti nakon žestoke borbe. Francuzi su 28. i 29. travnja izveli protunapad, ali su bili suzbijeni. Aktivnom obranom bojnici Nović i Slivarić uspjeli su primorati Francuze na uzmak i nanijeti im značajne gubitke. U ovim aktivnostima zarobljavaju jednog potpukovnika, 4 satnika, 3 poručnika i 144 vojnika.

⁶ FRAS, 1988, 51.

Sl. 2. Operativni prostor Marmontovog pohoda (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

Nakon neuspjeha kod Obrovca, Ervenika i Žegara Marmont usmjerava napade 30. travnja na vrlo važan kameni most kraj Kravibroda, gdje ih Prva lička bojna bojnika Kapchermenta junački odbija. U nastavku borbi Marmont usmjerava diviziju Montrichard na habsburško lijevo krilo, sastavljeno uglavnom od Slunjana koje u početku uspijevaju potisnuti i osvojiti dio njihovih položaja. Pregrupiranjem snaga pod satnikom Hrabovszkim i njihovim

dovođenjem u težište francuskog napada uspjeli su spriječiti njihov daljnji prodor i u junačkim borbama povratiti najveći dio izgubljenih položaja. U ovim bojevima posebno su se iskazali natporučnik Hössel koji je zbog toga odlikovan vojničkim redom Marije Terezije, a desetnici Arsenije Todorić iz Slunjske bojne i Šime Koruga iz ogulinske bojne dobili su zlatnu medalju za hrabrost. I sljedeće krvave francuske napade obrana je uspješno odbila. Borbe se vode bajunetama što uzrokuje obostrane velike gubitke, osobito velik broj ranjenika. Habsburški gubici bili su izuzetno visoki: iznosili su osam mrtvih časnika i 242 vojnika. Francuski stožer priznao je samo 150 ubijenih, 200 zarobljenih i 350 ranjenih.

Zbog uspješne austrijske obrane Marmont je morao nakratko uzmaknuti prema Kistanju, Drnišu i Zadru. Međutim, zbog lošega stanja vlastitih snaga i prodora Turaka prema Cetinu i Drežniku krajem travnja, Stojčević je odustao od ofenzive u Dalmaciju, što će se pokazati kao potpuni promašaj koji će omogućiti pregrupiranje Francuza i potpuno drugačiji razvoj događaja u vremenu koje slijedi. Utvrdio se na dostignutim crtama Kravibrod – Žegar – Obrovac, iako mu je satnik Hrabovszky predlagao da čim stigne streljivo odmah nastavi prodor u Dalmaciju.⁷

Francuzi su se ubrzo reorganizirali i 3. svibnja pokrenuli novi pohod prema sjeveru. Zbog Stojčevićeve neaktivnosti uspijevaju u Kninu koncentrirati značajne snage. Ipak, satnik Hrabovszky sa skupinom Slunjana pod vodstvom satnika Mihaljevića i skupinom Dalmatinaca pod vodstvom Marka Barsila i popa Vojnovića uspješno napada 14. svibnja njihovu brigadu Delzons koju su doslovce izbacili iz bojne uporabe, a usput dolaze i do obilnog plijena. Zbog ovoga izuzetnog herojstva satnik Hrabovszky primio je vojnički red Marije Terezije.⁸

U međuvremenu se vremenske prilike naglo pogoršavaju. Dolinom Zrmanje bijesne oluje i prolomi oblaka što je bitno ograničavalo manevar snaga na teško pristupačnom terenu. Zbog toga habsburške snage imaju velikih problema u napredovanju. Planirana grupiranja kod Pađena i Radučića te prodor prema Kistanju nisu kvalitetno planirana zbog nedostatka obavještajnih podataka o neprijatelju, posebno o njegovu razmještaju i snazi na pojedinim mjestima. Opet general Stojčević dolazi u dilemu o provedbi daljih aktivnosti. Da bi dobio pregled stanja i ocijenio mogućnosti uporabe svojih snaga, skupio je svoje glavne časnike 8. svibnja u Maloj Popini i nakon rasprave odlučio nastaviti s prodorom u Dalmaciju. Shvativši vrlo teško stanje Stojčević je opet

⁷ M. VOINOWICH, 1907, 19-21.

⁸ M. VOINOWICH, 1907, 24-27.

zatražio pojačanja, osobito snaga iz Senja kao i iz drugih okolnih područja. Nadređeno zapovjedništvo mu je odobrilo pričuvne bojne iz banskih pukovnija iz Gline i Petrinje koje su stigle u Otočac 9. svibnja. Jedna bojna upućena je kao pojačanje bojniku Šljivariću u Obrovac, a druga je zadržana na Zrmanji. Sada se moglo razmišljati o nastavku prodora prema Kninu čime bi Francuzima oduzeli operativnu osnovu za napredovanje prema Lici.

Sl. 3. General Marmont (Milan VOJNOVICH, Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809., Zagreb, 1907.)

Međutim, Marmont dobiva 9. svibnja od višeg zapovjedništva iz Italije zapovijed da svim snagama i bez odlaganja krene prema Beču, gdje su se trebale odigrati odlučujuće bitke ovoga rata. Marmont još nije znao za teško stanje brigade Delzons, već kreće u napad na brdo Kita 16. svibnja...

Boj na brdu Kita 16. svibnja

Brdo Kita, koje se nalazi sjeverno od Knina na tromedi mletačke (u ovom slučaju francuske) Dalmacije, Turske i Austrije, svojom visinom nadvisuje komunikacije koje vode kroz dolinu rijeke Zrmanje iz Dalmacije u Liku, tada najpogodnije kopnene veze između ove dvije pokrajine. Brdo je ključ za ulazak u Liku. Zato je general Stojčević dao izuzetan obrambeni značaj ovom strateškom prirodnom objektu. Da bi spriječio Marmontov ulaz u Liku okupio je raspoložive snage po sljedećem:

- *Desno krilo nalazilo se kod Obrovca na donjoj Zrmanji, gdje je bojnik Šljivarić zapovijedao pričuvnom bojnom Ogulinske i 1. banske pukovnije iz Gline i s tri satnije domobrana. Kod Ervenika i Žegara nalazio se bojnik Nović s Otočkom pričuvnom bojnom i dvije satnije Ličke krajiške pukovnije.*

- *Sredina: Most kod Kravibroda držao je bojnik Kampcherment s četiri satnije Ličke pukovnije i četiri satnije domobrana, te jednim topom od 3, a jednim od 6 funta i haubicom. Pričuvu su činile dvije satnije iz sastava Ličke pukovnije. Na utvrđenim položajima uzduž Zrmanjskog klanca, na prilazu od Vrela do Popine, bile su četiri satnije 2. banske pričuvne bojne, a na krilu su bili Hohenzollernovi laki konjanici i Pozicijska bitnica (artiljerija). Iza njih, u reduti na Popinskom grebenu, nalazile su se dvije domobranske satnije štitelji prilaz iz smjera Srba, Otrića ili Velike Popine.*

- *Na lijevom krilu nalazio se Dalmatinski dobrovoljački korpus bojnika Ugarkovića, smješten u Otonskom gaju, južno od Pribudića, čuvajući ulaz u dolinu Zrmanje. Na samom brdu Kita, koje se strmoglavo spušta u dolinu Zrmanje, habsburške su postrojbe bile razmještene u nekoliko crta. Prvu su činile četiri satnije Slunjske pričuvne bojne pod zapovjedništvom bojnika Petzingera. Na boku se nalazio bojnik Mudrovčić s 2. bojnom Ličke krajiške pukovnije, četiri satnije domobrana i dva topa od tri funte. Ispred Plavna bio je satnik Čirić s dvije satnije slunjskih domobrana, a u samom Plavnu odjel Hohenzollernovih lakih konjanika. Za pričuvu nisu ostavljene nikakve značajnije snage što će se pogubno pokazati u nadolazećim borbama. Po dubini branjenog prostora nalazili su se sa svojim snagama satnik Holjevac u*

*Zrmanjskoj dolini, natporučnik Grabovac u Svetom Roku, satnik Mesić u Srbu i satnik Čorić u Gračacu.*⁹

Marmont je od 13. do 15. svibnja koncentrirao postrojbe uz gornji tok rijeke Zrmanje i u široj okolici Knina. Divizija Montrichard bila je na lijevom, a divizija Clauzel na desnom krilu. Prva je krenula brigada zapovjednika Delaunaya i zauzela obronke Plješivice istočno od brda Kite. Glavni francuski napad na brdo Kitu vodile su 8. laka i 23. linijska pješaka pukovnija iz smjera Otona, Debelog Brda i Bendera, dok je Delaunayeva brigada napadala s istočne strane. Slunjanici su ubrzo uz velike gubitke bili potisnuti sa svojih položaja prema Žujinom polju i Zrmanji. U ovoj fazi borbi iskazali su se bojnik Mudrovčić, satnici Marojević i Wend, te natporučnik Krmpotić.

Saznavši za jak francuski napad na brdo Kita, general Stojčević je uputio tamo dvije satnije iz pričuve, ali prekasno. Njegove vojnike rastjeralo je francusko konjaništvo, a on sam zajedno sa svojim stožerom i većinom vojnika bio je zarobljen. Zarobljeni su među ostalim i Stojčevićev pobočnik poručnik Budisavljević. Prednje postrojbe bile su razbijene i odsječene brzim francuskim napredovanjem. Habsburški gubici u ovom boju bili su vrlo veliki: oko 200 ubijenih, 500 ranjenih i 300 zarobljenih vojnika. Francuski gubici nisu poznati, ali su bili zasigurno mnogo manji od habsburških. Nakon zarobljavanja zapovjednika Stojčevića, dužnost preuzima satnik Gerstorf, koji je još neko vrijeme držao položaje na uzvisinama oko Pribudića, ali se potom morao povući na Malu Popinu, odnosno, u brda istočno od rijeke Zrmanje. U međuvremenu je pukovnik Rebrović, kao zapovjednik Ličke pukovnije, preuzeo zapovjedništvo nad Opservacijskim korpusom.¹⁰

Doznajući u tri sata poslije podne za poraz habsburškoga lijevog krila, Rebrović je odmah zapovjedio napuštanje položaja kraj mosta i povlačenje prema Palanci kraj Zrmanjskog klanca, koji je udaljen tri sata hoda. Lička pričuvna bojna bojnika Kengyela povukla se prema Zrmanjskom klanecu, kao i ostale postrojbe, osobito Dalmatinski dobrovoljački korpus bojnika Ugarkovića i neke manje snage, koje su upućene u dolinu Zrmanje kraj Palanke kako bi pomogle izvlačenje bojne bojnika Kapchermenta. Pukovnik Rebrović sa svojim Ličanima krenuo je preko mosta na Zrmanji kraj Vrela i stigao prihvatiti postrojbe koje su se povlačile iz Pribudića, te spriječio Francuze da prijeđu

⁹ M. VOINOWICH, 1907, 17, 27-31.

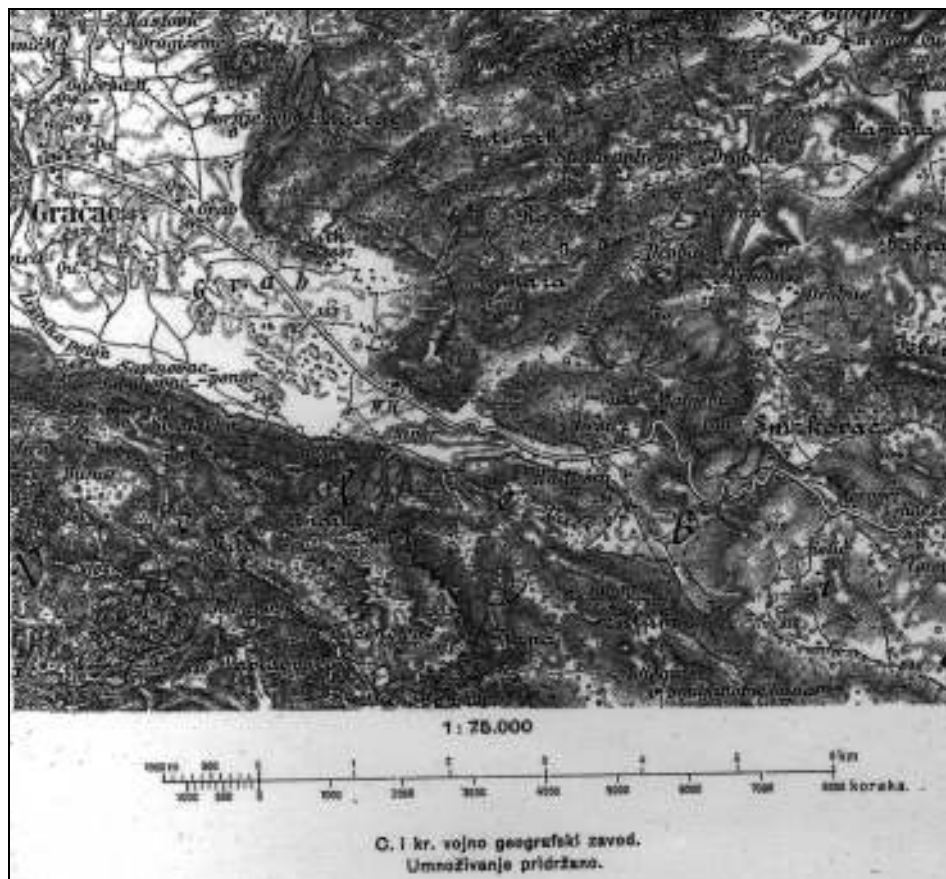
¹⁰ V. BRNARDIĆ, HV (255), 30-31; M. VOINOWICH, 1907, 29-31. Pukovnik Matija barun Rebrović Razbojski rođen je u Tounju kod Ogulina. Nakon austrijskog poraza u ratu iz 1809. godine odbio je pristupiti francuskoj vojsci. Nakon Napoleonove propasti vraćen je u austrijski vojni sustav, a onda 1820. bio umirovljen u činu general bojnika.

rijeku i time ugroze snage u povlačenju. Postupno su pristizale i druge habsburške postrojbe iz smjera Kravibroda i Palanke koje su odmah grupirane i raspoređene na nove položaje.

Povlačenje prema Lici i borbe kraj Gračaca

U tijeku 16. svibnja postojala je velika opasnost da cijeli Opservacijski korpus bude uništen od nadirućih Francuza. O teškom stanju svojih snaga izvijestio je Rebrović podmaršala Kneževića u Karlovcu. Podmaršal je odmah izdao zapovijed pukovniku Ivankoviću, privremenom pukovnijskom zapovjedniku u Gospiću, da se smjesta uputi u Gračac i pripremi položaje za novu obranu. Okupivši razbijene postrojbe, Rebrović je odlučio organizirati novu obranu kako bi nakratko zaustavio Francuze, dok se ne organiziraju položaji za obranu u okolici Gospića. Obranu je organizirao kraj Graba, koji se nalazi jedan sat hoda istočno od Gračaca, pritom zatvorivši sve prilaze i tjesnace prema Dalmaciji. Na čelo snaga postavio dvije satnije 2. banske pričuvne bojne iz Gline s dva laka topa pod zapovjedništvom poručnika Karlovića. Ostale četiri satnije iste bojne postavljene su na bokove kao potpora. Nešto dalje iza njih, na ravnici ispred Gračaca, postavljene su dvije bojne Ličke krajiške pukovnije, a desno od njih Dalmatinski dobrovoljački korpus i dvije satnije domobrana (Landwehr). Pričuvu kraj Gračaca činili su Otočka pričuvna bojna pod zapovjedništvom bojnika Novića i Kombinirana bojna. Rebrović je većinu topništva uputio u Gospić. Ujedno je dao zapovijed 4. ugarskoj posadnoj bojni iz Senja da se odmah uputi prema Gospiću kao ojačanje.

Francuzi su se pojavili pred Grabom oko četiri sata poslije podne 17. svibnja, i odmah su krenuli u napad. Banske satnije satnika Strinovića junački su se držale sve dok ih Francuzi nisu napali s boka. Tada su se povukle prema dolini, gdje su ih dočekali Ličani, raspoređeni u strijelce i zaklonjeni iza kamenja i na prostoru koji dobro poznaju. Kada su se Francuzi približili na dovoljnu udaljenost, Ličani su otvorili paljbu i pokosili protivnika, zaustavivši njegovo dalje napredovanje. Francuski pokušaji da habsburške položaje obiđu južno preko Velebita također su odbijeni. Ipak, u dolinu je nadiralo sve više francuskih postrojbi pa su teške borbe nastavljene sve do 11 sati u noći, kada su Francuzi prestali s napadima. Pojedine austrijske postrojbe bile su odsječene od glavnine snaga i zbog planinskoga prostora nije bilo moguće stupiti u kontakt s njima. To se posebno odnosi na snage bojnika Šljivarića i satnika Hrabovszkog koje su se još uvijek povlačile iz Dalmacije kao i neke manje snage.

Sl. 4. Operativni prostor bitke kod Gračaca (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

U toj bitci habsburški su gubici bili oko 300 ljudi, a istu brojku priznao je i Marmont, koji je i sam bio ranjen. Francuski potpukovnik barun Roch Gonard iz 23. linijske pukovnije Clauzelove divizije izvijestio je o velikim gubitcima njegove pukovnije. O žestini borbi govori podatak da su zapovjednici morali sudjelovati u neposrednim borbama. Tako je i francuski zapovjednik pukovnik Mimal, ranjen bajunetom. Da je u ovom boju kojim slučajem Marmont poginuo svakako bi njegov pohod doživio kraj. U ovim borbama na habsburškoj strani posebno su se istakli narednik Matija Borojević iz 2. banske pukovnije i

desetnik Stojan Sokolić iz otočke pričuvne bojne, zbog čega su odlikovani s medaljama za hrabrost.

Bitka kod Graba je ispunila sva očekivanja pukovnika Rebrovića. Nakon višednevnih hodnji po vrlo teškom terenu i uz značajne gubitke, prevladao je zamor u Francuza, a ponestalo im je i strjeljiva i hrane. Ranjene je trebalo slati u Dalmaciju. To je primoralo Marmonta da se dva dana zadrži u Gračacu, kako bi oporavio postrojbe i logistički ih popunio za dalje napredovanje. To je bio glavni Rebrovićev cilj, da ih ovdje nakratko zaustavi.¹¹

Francuzi nakon oporavka kreću dalje. Pukovnik Rebrović primio je vijest da jedna francuska kolona napreduje iz Glogova preko planine u namjeri da obiđe njegovo lijevo krilo, što je ugrozilo habsburške snage. Zbog nedostatka streljiva i pričuve, još ne znajući što je s odsječenim odjelima bojnika Šljivarića i satnika Hrabovszkog, te s Turcima koji su mu zalazili u pozadinu, Rebrović se odlučio na povlačenje. Povlačenje je počelo u dva sata izjutra, kad je zašao mjesec. Kod Raduča je organiziran odmor, a osiguranje povlačenja postavljeno je kod Štikade, gdje su Otočani zaustavili nadiruće Francuze. U nastavku povlačenja habsburške postrojbe stigle su u Medak i Lovinac 18. svibnja, odakle je satnik Gerstorf poslan u Bilaj ispred Gospića, da što brže organizira novu obranu i razmjesti raspoloživo ljudstvo i tehniku.

Bitka kod Bilaja 21.-22. svibnja

U vrijeme kada su se u Podunavlju kod Asperna i Esslinga vodile odlučujuće bitke ovoga rata, i u Lici će se habsburška vojska iskazati u punom sjaju. Prešavši tijekom tri dana više od sto kilometara preko krajnje teškog planinskog i kraškog prostora, skupina satnika Hrabovszkog uspješno je okončala povlačenje i 19. svibnja uspjela se spojiti s habsburškom glavinom kraj Gospića. Hrabovszky je usput uspio povući sa sobom još nekoliko raspršenih postrojbi, pa je na odredište stigao s devet satnija. To dobrodošlo pojačanje značajno će pomoći u organizaciji nove obrane. U Gospiću su postrojbe našle obilje hrane i pića, te streljiva i potreban odmor. Višak materijala je upućen prema Otočcu u sastavu snaga pukovnika Jankovića, da u slučaju nepovoljnoga razvoja događaja ne padnu u ruke protivniku.

Rebrović je zauzeo povoljne položaje za obranu u dolini kod Bilaja i Ribnika, između dubokih korita rijeke Like i Jadove. Ostavljen je samo put za eventualno povlačenje prema Perušiću i Otočcu. Jedino je most kraj Bilaja omogućavao lak prelazak, a čitava dolina s obje strane bila je omeđena teško prohodnim brdima. Rebrović je postavio svoje postrojbe iza riječnih korita na

¹¹ V. BRNARDIĆ, HV 255, 57; M. VOINOWICH, 1907, 31-38.

kojima su porušeni svi mostovi osim bilajskog: Vrebac, Barlete i Ribnik. Kod Ploče i Barleta postavljeno je devet satnija (prethodnica je razmještena kod Medka) a konjaništvo je kontroliralo prostor prema Gračacu. Na lijevoj obali Like postavljen je glavni obrambeni sustav s topništvom. Kod Divosela i Počitelja nalazile su se dvije ličke satnije i nešto Slunjana pod bojnikom Novićem. U brdu iznad Barleta bili su razmješteni Otočani i Ličani, njih 700, pod zapovjedništvom umirovljenoga satnika Kalinića i narednika Ilića. Umirovljeni bojnici Vrkljan, prethodno stacioniran pred Udbinom radi zaštite od Turaka, upućen je na komunikaciju Gračac - Ploča. Ujutro uoči same bitke, stigao je Rebroviću glasnik sa zapovijeđu bana Gyulaya da se dvije banske pričuvne bojne odmah pošalju u Karlovac, a da se 4. ugarska posadna bojna vrati u Senj, odakle ju je Rebrović pozvao u pomoć. Zbog nadolazeće bitke Rebrović je odlučio ignorirati tu zapovijed.

Sl. 5. Satnik Ivan Hrabovszky (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

U tom trenutku nisu bili poznati francuski smjerovi djelovanja: hoće li krenuti kroz Udbinu i Krbavu prema Otočcu ili dolinom Like prema Gospiću? Budući da je časnik Vrkljan dojavio da nema pokreta francuskih snaga prema Udbini, a da su zamijećeni pokreti prema Rodajici, obrana je organizirana ispred Gospića. Francuzi su nastavili napredovanje 20. svibnja prema Medku, gdje su prenoćili. Idućeg dana - 21. svibnja – stigli su ispred Gospića i odmah krenuli naprijed fingirajući glavni napad na habsburški centar, dok su se s glavninom snaga probijali desnim krilom preko Barleta i Ostrovice na budački most. Unatoč žestokoj austrijskoj topničkoj vatri, oni su uspjeli zauzeti tri uzvisine ispred bilajskog mosta. Francuzi su ih nazvali les trois mamelons - tri bradavice. Satnik Hrabovszky, koji je prozreo francuske namjere, predložio je Rebroviću da dvije banske bojne odmah pošalje kao pojačanje preko Budaka u Barlete, kako bi ojačao ugroženo lijevo krilo. U isto vrijeme trebalo je s glavninom snaga preko bilajškoga mosta udariti na Barlete Francuzima u bok. Rebrović se složio s ovim planom i poslao Hrabovszkog s nešto konjanika da preuzme zapovjedništvo svih snaga kod Barleta, kako bi omogućio dolazak i prihvat banske pričuvne bojne iz Budaka. Situacija se značajno pogoršala za habsburške snage kada je francuski general Delzons, jašući na čelu Clauzelove divizije, već poslao dvije satnije voltizera da prijeđu rijeku Jadovu kod Barleta i zauzmu dvije uzvisine na suprotnoj obali. Za njima je krenula 8. laka pješačka pukovnija, koja je uspjela prijeći rijeku preko improviziranoga mosta što su ga branitelji prethodno porušili. No, kada je poslije Osme na drugu obalu trebala prijeći i 11. linijska pukovnija, Rebrović je napao njezin lijevi bok. Za ovaj napad odredio je snage: četiri ličke satnije pod bojnikom Mudrovčićem, otočku pričuvnu bojnu, tri satnije pod bojnikom Ugarkovićem i jedno krilo Hohenzollernovih lakih konjanika. Bojnik Kapcherment je s 1. ličkom bojnom ostao u pričuvi. Laki pukovnijski topovi prebačeni su na desnu obalu. U ovim aktivnostima se iskazao nerazmjer snaga: jedva četiri habsburške bojne bile su nasuprot dvanaest francuskih.

U samoj provedbi ove zamisli nastupile su bitne poteškoće, koje će na kraju utjecati na konačan ishod bitke. To se posebno pokazalo pri prijelazu bilajskog mosta i napada na tri brežuljka koje su Francuzi prethodno zauzeli. Austrijske napadne snage bile su podijeljene u tri kolone. Prvu, na lijevom krilu, pod zapovjedništvom bojnika Novića, činile su četiri satnije Otočke pričuvne bojne i tri satnije domobrana. Druga, središnja kolona sastojala se od četiri satnije Ličke pukovnije pod bojnikom Mudrovčićem. Treću, desnu kolonu pod zapovjedništvom bojnika Ugarkovića, činili su Dalmatinski korpus i Hohenzollernovi laki konjanici. Kao topnička potpora upućena su dva pukovnijska topa, a pomoć je pružala i Pozicijska bitnica smještena na suprotnoj strani rijeke. No, prije nego što su mogle krenuti u napad na tri

brežuljka, sve tri kolone morale su prijeći preko uskog bilajskog mosta i razviti se iz kolone u napadnu liniju, a za to je trebalo dosta vremena. Time su izgubile faktor iznenađenja, zbog čega je Marmont mogao na vrijeme reagirati. I Rebrović i Marmont osobno su predvodili svoje snage. Težište habsburškog napada bilo je središnja uzvisina na koje je koncentrirana topovska paljba. No, dok je njegova središnja kolona napredovala, Rebrović je uočio jake neprijateljske snage, koje su se iz pozadine kretale prema istom cilju. Bila je to čitava Montrichardova divizija. Uspio je prije pristizanja Francuza zauzeti središnje brdo te ondje postaviti svoje topove. No, pojačanje koje je trebalo braniti topove - Novičeva sjeverna kolona, nakratko je zakasnila, što je omogućilo francuskoj 18. lakoj pješačkoj pukovnici, predvođenoj generalom Soyezom, da osvoji topove. Istodobno 79. linijska pukovnija predvođena generalom Montrichardom, zauzela je sjevernu uzvisinu, a 5. linijska pukovnija sukobila se s južnom kolonom bojnika Ugarkovića. Uslijedila je ogorčena borba prsa o prsa, dolinom su odjekivali topnički i puščani pucnji, pomiješani s krikovima ranjenih i umirućih ratnika. Međutim, uvođenjem francuske pričuve: 81. i 11. linijske pukovnije divizije Clausel, koje je Marmont poslao da zaobiđu i udare u habsburško lijevo krilo, situacija za Rebrovićeve snage nepovratno se promijenila. Iako je poduzeo protunapad, morao se zbog nedostatka pričuva povući preko rijeke Like, ostavljajući u francuskim rukama dva topa i mnoštvo zarobljenika i poginulih. Francusko napredovanje prema rijeci zaustavljeno je odlučnim otporom pod junačkim zapovijedanjem satnika Ivana Marojevića iz Ličke pukovnije. Iako prostrijeljenih prsa, ostao je kraj mosta sve dok nije odbijen i posljednji francuski juriš. Zbog ovoga hrabrog čina je odlikovan jednim od najviših habsburških odličja - Viteškim križem Reda Marije Terezije.¹² Istim odlikovanjem i promaknućem u čin bojnika nagrađen je i satnik Hrabovszky.

U nastavku borbe na lijevom habsburškom krilu zatekao se satnik Hrabovszky. On je stigao do Ostrovice upravo u vrijeme kada je trebalo udariti u bok prethodnicama francuskog generala Delzonsa i zadržati ga, dok ne pristignu u pomoć dvije banske pričuvne bojne preko Budaka kao i nadolazeće snage pod zapovijedanjem časnika Vrkljana i Kalinića te dvije ulanske pričuvne bojne. Hrabovszky je preuzeo zapovjedništvo cijelog lijevog krila i satima zadržavao napredovanje 8. francuske lake pukovnije. Ni pojačanje 11. linijske pukovnije nije donijelo značajnije pomake. Idućeg jutra Marmont je nastavio napadom na Budački most, ali ovaj put sa značajno ojačanim desnim krilom. Iako malobrojniji, Krajišnici su ga herojskim otporom uspjeli zadržati i

¹² Ivan Marojević rođen je u Novom 1772. godine a umro kao umirovljeni pukovnik 1831. godine.

primorali Francuze na prekid napada. U ovim bojevima posebno se iskazao natporučnik Jauernik, kao i još neki časnici: od banske pukovnije poručnik Tiedemann, iz serežana satnici Strinović i Župančić, narednici Nišević i Pribičević, natporučnik Grabosac i satnik Lončar te Otočanin bojnik Nović.

Gubitci na obje strane bili su stravični. Habsburški zapovjednici su u izvještajima naveli 64 mrtva, oko 500 ranjenih i 200 zarobljenih vojnika. Zbog učinkovite habsburške topničke potpore, francuski gubici bili su još veći - gotovo 200 ubijenih i 800 ranjenih, uključujući i ranjene generale Launeya i Soyeza. Ovako teški gubici nagnali su Marmonta na razmišljanje može li uopće nastaviti pohod prema Beču ili se povući prema Dalmaciji. Posebno ga je opterećivalo prisustvo 800 ranjenika o kojima je morao voditi brigu.¹³

U međuvremenu je Hrabovszky saznao da Marmont namjerava napasti njegovo krilo i probiti se preko Ostrovice. Nastavak borbi od 22. svibnja bio je presudan za čitavu operaciju. Borbe će potrajati čitav dan, a najveći teret podnijet će habsburško lijevo krilo pod zapovjedništvom Hrabovszkog. Stoga mu je Rebrović kao pojačanje uputio Otočku pričuvnu bojnu, Domobransku bojnu i pet topova. Pod svojim zapovjedništvom u središtu zadržao je samo tri bojne, s dva topa. Očekivao je da bi Marmont mogao napasti preko Ribnika, a sam je bio spreman na novi prodor preko rijeke Like, ako bude potrebno. Marmont je u napad preko obnovljenoga mosta na rječici Jadovi kod Barleta uputio 5., 23. i 81. pukovniju s većinom topništva, da se tamo pridruže 8. i 11. pukovniji generala Delzonsa. Vatrom su štitile prilaze sa uzvisina sjeverno od mosta. Nasuprot Rebroviću ostavio je kod Bilaja samo 18. i 79. pukovniju pod zapovjedništvom generala Montricharda. Čitav dan trajale su krvave borbe, ali bez konačne odluke. Rebrović je nakon bitke shvatio da zbog nedostatka streljiva i hrane više ne će moći izdržati sljedeći dan, to više što su se dvije banske pričuvne bojne uvečer morale vratiti podmaršalu Gyulayu u Karlovac, kao i 4. ugarska posadna bojna u Senj. Stoga je Rebrović, ne znajući da Marmont više ne misli napadati sljedećega dana, odlučio tijekom noći povući svoje snage do Perušića, gdje je kod brda Kvarte planirao organizirati novu obranu tijekom 23. svibnja. Usput je dobio zapovijed od zapovjednika divizije podmaršala Kneževića da vrati čitav korpus u Karlovac, što je bilo potpuno pogrešno, jer se u Karlovcu nije znalo da se u Lici vode teške i krvave borbe i da tamošnje snage uspijevaju parirati daleko jačim Marmontovim snagama.¹⁴ Nastupa potpuna pomutnja u donošenju vrlo važnih odluka bitnih za dalji nastavak operacija. Zasigurno su vojne aktivnosti kod Beča bile važnije negoli ove u Lici.

¹³ M. VOINOWICH, 1907, 44.

¹⁴ M. VOINOWICH, 1907, 39-50; VOJNA ENCIKLOPEDIJA, knjiga 1, 658; V. BRNARDIĆ, HV 255, 57.

Sl. 7. Satnik Ivan Marojević (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

Marmont, koji je također razmišljao o povlačenju, pa čak i o mogućoj predaji, zbog velikih gubitaka i nedostatka hrane i streljiva, u okruženju neprijateljskog krajolika i stanovništva, nije mogao vjerovati kada je vidio da su se Austrijanci povukli. Odmah je zaposjeo Gospić i za protivnikom poslao samo lake postrojbe do Perušića. Za dalje trenutno nije imao snaga. Do 22. svibnja izgubio je 1.581 pripadnika, tako da je operativno spao na oko 6.000 uporabljivih ljudi.¹⁵

Bitka kod Brloga i Žute Lokve

Rebrović je 24. svibnja stigao u Otočac, gdje je ispraznio sva raspoloživa skladišta i s viškom opskrbio lokalno stanovništvo. Njegova zalaznica uništila je sve mostove i prijelaze oko močvarnog terena blizu rijeke Gacke kod Ličkoga Lešća. Zatražio je od riječkog guvernera L Espina da mu iz Senja u Žutu Lokvu ponovno pošalje u pomoć 4. ugarsku posadnu bojnu, što je ovaj i učinio. Nakon prosudbe snaga i prostora djelovanja odlučio je da novi otpor uspostavi nedaleko od Brinja, na prostoru između Brloga i Žute Lokve.

¹⁵ M. VOJNOWICH, 1907, 48.

Sl. 8. Izgled habsburškog ratnika iz tog vremena (Milan VOJNOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji u godini 1809.*, Zagreb, 1907.)

Nakon dva dana odmora i sređivanja postrojbi, Marmont je nastavio napredovanje kako bi što prije izbio na Jozefinsku cestu prema Senju. Krenuo je preko Sinca, Škara i Drenovoga klanca i izbio ispred dominantnog brda Škamnice južno od Brinja. Ovo je bila važna prirodna barijera za izbijanje na vrlo presudnu Jozefinsku cestu koja je omogućavala manevar prema Karlovcu, ali i prema Senju. U jutro 25. svibnja krenula je 8. i 23. pukovnija Delzonsove brigade, dok ga je slijedio Montrichard s glavnom snagom. Boj je nastavljen 26. svibnja kraj Rapajina Dola (Brlog), 5 km jugoistočno od Žute Lokve. U žestokom okršaju, koji je uslijedio, ranjen je i francuski general Delzons, ali austrijski bojni red ostao je postojan sve do noći. Istoga dana Hraboszyk je kraj Brloga do 21,30 sati uspio zadržati Montricharda, dok nije dobio zapovijed da se u cijelosti povuče u Brinje. Zabrinut za topništvo koje se kretalo prema Brinju, Rebrović je prepustio zapovjedništvo Hrabovszkom i odjurio u Žutu Lokvu kako bi uveo u borbu 4. ugarsku posadnu bojnu, pristiglu iz Senja. Odredio je da glavne snage krenu preko Kompolja na Rapajin Klanac, gdje je postavio satnika Rebraču, s dva odreda na brdu Škamnica, i time je zatvorio pristup iz Brloga prema Brinju. Kao ojačanje uputio im je Otočku pričuvnu bojnu bojnika Novića i ostatak ogulinske pričuvne bojne bojnika Šljivarića. Uslijed neodlučnosti francuskog generala Montricharda kod Brloga, Rebrović je uspio izvući glavnu snagu i topništva iz Žute Lokve prema Brinju, gdje je bilo predviđeno okupljanje čitavoga korpusa, prije njegova pokreta prema Jezeranama i Kapeli. Da bi glavnu snagu zaštitio od eventualnog francuskog napada, kod Prokika je ostavio jače začelnice.¹⁶

Saznavši da su im od Turaka ugrožene obitelji, pripadnici Ličke pukovnije masovno dezertiraju i vraćaju se svojim kućama da spase obitelji. No, srećom, i Marmont se umjesto prema Karlovcu okrenuo prema Senju kamo je stigao 27. svibnja. Bez posebnog uznemiravanja, ali po jakoj kiši, Francuzi su ušli u Senj, a potom 29. i 30. svibnja i u Rijeku. Ondje su se iscrpljene i gladne postrojbe odmarale do 3. lipnja. Ovime su prestale borbe krajiških postrojbi protiv Marmonta. Nakon ovih operacija za njih nije nastupilo mirnodopsko vrijeme. Opet su mobilizirani i krenuli u Dalmaciju, a nakon habsburškoga poraza i potpisanog mira u Schönbrunu ulaze u francusku vojsku s kojom će većina njih proći sve strahote Napoleonova pohoda na Rusiju 1812. godine.¹⁷

¹⁶ VOJNA ENCIKLOPEDIJA, 2, 71-72; M. VOINOWICH, 1907, 50.

¹⁷ M. VOINOWICH, 1907, 53-57; P. BOPPE, 2004, 170; A. BYCZINSKI knjiga 1, 1997, 315. Vrlo je interesantna sudbina bojnika Marka Šljivarića. Kao bojničar u Ogulinskoj pukovnijama sudjelovao je u krvavim borbama protiv Marmonta u Lici i Dalmaciji. Nakon habsburškoga poraza i stvaranja Ilirskih pokrajina pod francuskom vlašću ulazi u sastav francuske oružane sile. Njegov

U žestokoj kampanji Marmontov korpus, mjesec dana poslije, smanjio se s 11.517 vojnika, koliko je brojio 1. svibnja, na 9.644 vojnika, što je uključivalo i ranjenike. Iz Rijeke je Marmont manje-više neometano nastavio proboj prema Ljubljani i Mariboru, gdje se nedaleko od Graza spojio s McDonaldsovim IX. korpusom koji je stigao iz Italije, a onda se 4. srpnja spojili s glavnom Napoleonove Velike armije kraj Lobaua blizu Beča. Ondje su, kao pričuva, sudjelovali u poznatoj bitki kraj Wagrama, a nešto kasnije i kraj Znojma. Treba napomenuti, da je u 70 dana, uz intenzivne borbe, prevalio više od 800 km, što je u ono vrijeme bio izuzetan napor. Nije bilo drugog prijevoza osim napornih hodnji, često i po vrlo teško prohodnom terenu i lošem vremenu.¹⁸

Neka ovaj prilog bude spomen na to tragično vrijeme i ljude koji su u svemu tome sudjelovali, posebno na njihovu veliku žrtvu i da se to, u ime budućih naraštaja, nikada ne zaboravi. Na gopićkoj katedrali postoji spomenik na ove događaje za koji većina Gospićana i ne zna što predstavlja. Naši su predci znali cijeliti svoju krvavu prošlost i dostojno je obilježavati. Danas je situacija sasvim drugačija. Za dvjestotu obljetnicu ovoga rata, u Lici nije održana nikakva manifestacija, iako su širom Europe, posebno u Italiji, Sloveniji i Austriji, obilježene sve značajnije bitke toga vremena. Čak je i habsburško-francuskom generalu Šljivariću u suradnji hrvatskih i francuskih institucija u Francuskoj postavljena spomen-ploča.

---

bivši suparnik maršal Marmont imenuje ga zapovjednikom *1. hrvatske pukovnije (Ličke)* 1. 1. 1810, a potom 1811. godine u činu francuskog pukovnika, dobio zapovjedništvo *Prve privremene hrvatske pukovnije* te se ističe tijekom Napoleonovog vojnog pohoda u Rusiji i u Saskoj tijekom 1812. i 1813. godine. Postaje brigadni general 5. veljače 1813. kada se nalazi na dužnosti u *IV. korpusu* Napoleonove *Velike armije*. Zarobljen je u Leipzigu u listopadu 1813. godine, Austrija ga odbija ponovno primiti u svoje redove u činu generala, unatoč njegovu zahtjevu. Vraća se iz zatočeništva u Francusku u srpnju 1814. godine. Tamo se istakao kao zapovjednik tvrđave u Antibesu na francuskoj obali gdje je imenovan 1. lipnja 1815. godine na kraju tzv. "Sto dana". Spriječio je austrijsku vojsku da okupira tvrđavu. Umirovljen je kraljevskom odlukom od 18. listopada 1815. godine i povlači se u maleno mjesto Gignac, gdje je preminuo 27. kolovoza 1838. godine. Dobio je Orden Legije časti u studenom 1810. godine, a francusko državljanstvo 8. listopada 1817. godine. Stekao je francusku plemićku titulu s pridjevom „de Heldenbourg“. General Šljivarić bio je jedini časnik iz Ilirskih provincija koji je dobio čin francuskog generala. Vrlo je interesantna i sudbina časnika Pavla Vakanovića iz banske pukovnije iz Petrinje, čiji je ratni put bio sličan Šljivarićevom, prošavši sve ratne strahote od Like do Rusije, poput brojnih pripadnika nekadašnjih krajiških pukovnija.

¹⁸ V. BRNARDIĆ, HV 255, 57.

Sl. 9. Spomenik poginulim braniteljima u bitci kod Bilaja u gospičkoj katedrali:
"U SPOMEN HRABRIM PRADJEDOVIMA KOJI SU KOD GOSPIČA I BILAJA NA
21. I 22. SVIBNJA 1809. GODINE KAO BRANITELJI DOMOVINE KRV I ŽIVOT
ŽRTVOVALI", (*Hrvatski vojnik*, broj 257)

Objavljeni izvori

Maximilian v. HOEN, Alois VELTZÉ, *Krieg 1809*, II. svezak, Beč 1908.

Literatura:

- Franz BACH, *Otocaner Regiments-Geschichte. Vom Ursprung dieser Gegend, ihrer Bevölkerung und ihrer Schicksale*, Karlovac, 1855, prijevod, Zagreb – Otočac 2010.
- Paul BOPPE, *Hrvatske pukovnije u Napoleonovoj Velikoj armiji (prijevod)*, Zagreb, 2004.
- Alexander BUCZYNSKI, *Gradovi vojne krajine I i II*, Zagreb, 1997.
- Franz de Pauli Julius FRAS, *Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine (prijevod)*, Gospić, 1988.
- Paul KUSSAN, *"Kurzgefaßte Geschichte des Oguliner dritten National-Grenz-Infanterie-Regiments"*, Wien, 1852, prijevod, Zagreb 2010.
- Carl SCHMARDA, *Kurzgefasste Geschichte des k.u.k. Otocaner Infanterie-Regiments Graf Jellacic No 79 und seiner Stammregimenter*, Zagreb, 1898.
- Nikola TOMINAC, *Hrvatske krajiške pukovnije u francusko-habsburškom ratu 1809. godine*, *Senjski zbornik*, 37 (2010.)
- Milan (Emil) pl. VOINOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji godine 1809* (prijevod Mavre Špicera), Zagreb, 1907.
- VOJNA ENCIKLOPEDIJA, knjiga 1, Beograd 1958. i knjiga 2, Beograd 1959.

Novine

- Vladimir BRNARDIĆ, *Vojskovođa, car i genij*, *Hrvatski vojnik*, br. 247-248.
- Vladimir BRNARDIĆ, *Marmontov rat u Dalmaciji, I - III*, *Hrvatski vojnik*, br. 255-257.

THE CROATIAN BORDER REGIMENT IN THE FRANCO-HABSBURG WAR
1809 (PART TWO)
Marmont's War in Lika and Dalmatia

Summary

In the last few years in a series of anniversaries two centuries have passed since the establishment of French imperialist governance over this region and wider regions. As in the history of the First French Empire and also over the entire history of this region the episodes were indeed short-lived. Yet they have, until this day, been controversial themes in the histories and memories of all human communities of their successors.

In order to mark the significant events in Croatian military history the author publishes results of research into the operations of the French General Auguste Frédéric Marmont in the area of Lika during his campaign from Dalmatia towards Vienna. Very extensive material from

two major works were used, which were published for the 100th anniversary of the "*Krieg 1809*" – 2nd volume, by authors Maximilian von Hoen and Alois Veltze. The work was published in Vienna in 1908. Another important work is by military historian Vice-Marshal Emil pl. Voinovich "*Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji godine 1809*" "*Actions in Lika, the rest of Croatia and Dalmatia in 1809*", published in Zagreb in 1907. These works provide basic military-political and operational data necessary for research. Other segmented sources describe individual events of this time and are of secondary importance.

When in May 1804 Napoleon became the French Emperor, and this sparked fears in Vienna about a possible attempt to take the crown of the Holy Roman Empire. The Habsburg dynasty could no longer count on a safe option for the throne because most of the German princes were no longer Roman Catholics, but Protestants, and many of them were directly under the influence of Napoleon. In July 1806 Napoleon created a pro-French Rhine alliance which 16 German princes joined. Thus ceased to exist the Holy Roman Empire and Franz II (I) was forced to renounce the honour of the Holy Roman Emperor of the German nation.

In wanting to restrain and restrict the power of the French Emperor, European countries led by the Habsburg Monarchy created a fifth anti-Napoleon coalition and in 1809 launched a new war. The French preoccupation with the war in Spain, when after a light victory French soldiers fell in a bloody and brutal battle with Spanish guerrillas, thus giving the allies an optimistic prognosis. Austria declared war on France on 9th April 1809. The battlefields stretched from Spain and Italy in the south and from Poland to Germany in the north. The main battlefields and the greatest concentrations were in Bavaria and Northern Italy.

However, the development of events did not fall into the hands of the Habsburg military commanders. Their forces were pushed back from Bavaria towards the wider area of Vienna and there they needed to enact the decisive battles of this war. Due to this the Habsburgs retreated from Italy, and so Marmont moved from Dalmatia towards Vienna as reinforcement for French forces. To prevent him from these intentions the Croatian Border Regiment fought against him in the areas of northern Dalmatia and Lika. The main battles in this campaign took place in the Zrmanja river valley and the area north of Knin, near Gračac, Gospić and Brinje. The border troops reported enviable heroism and resistance, even though they were unequipped and untrained old men and boys, because the elite border troops were participating in the Habsburg campaign in Italy.

This is a continuation of the contributions "The Croatian Border Regiment in the Franco-Habsburg War 1809", published in the 37th Senj Almanac in 2010.

It should be noted that the continuation of research about the participation of the inhabitants of Lika in the Napoleonic Wars and their activities in the system of French forces, respectively, during the Illyrian Provinces in our area need to be elaborated. Special attention will be used to process the military activities of Napoleon's catastrophic campaign in Russia, where inhabitants passed through the real hell of the Russian winter and suffered huge losses.

Keywords: Napoleon, Franco-Habsburg War of 1809, Croatian military history, General Auguste Frédéric Marmont, battle at Gračac, battle at Bilaja, battle at Brloga (Brinja).